

Neuvotteleva virkamies Mikko Horko

15.11.2023

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI YLEISESTÄ ASUMISTUESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 74/2023 vp)

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta annettua lakia. Esitys perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan. Valtiontalouden tasapainottamiseksi asumistuen saamisen ehtoja muutettaisiin. Tukeen vaikuttavien tulojen vaikutusta kiristettäisiin, tukiprosenttia laskettaisiin ja ansiotulovähennyksestä luovuttaisiin. Asumistuen kuntaryhmitystä muutettaisiin pääkaupunkiseudulla siten, että Helsinki yhdistettäisiin muuhun pääkaupunkiseutuun. Lisäksi yleinen asumistuki omistusasuntoihin lakkautettaisiin.

Ansiotulovähennyksen ja omistusasuntojen asumistuen poistamisella tukea kohdennettaisiin kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille ruokakunnille. Tuen määrään vaikuttavan perusomavastuuosuuden määräytymistä muutettaisiin niin, että muiden muutosten vaikutukset olisivat lievempiä lapsiperheille.

Vaikutukset

Vaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan

Muutokset pienentäisivät yleistä asumistukea saavien kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja. Muutoksen suuruus riippuu kotitalouden koosta, asuinpaikasta, tulotasosta sekä asumismenoista. Muutokset vaikuttavat kaikkiin yleisen asumistuen saajiin, joskin toimeentulotuen saajilla yleisen asumistuen pieneminen kompensoituu täysimääräisesti toimeentulotuesta. Eniten tuki pienenee jonkin verran työtuloja saavilla tuensaajilla.

Korvausprosentin laskeminen 70 prosenttiin

Korvausprosentin laskeminen 80 prosentista 70 prosenttiin hyväksyttävien asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta pienentää tuen tasoa kaikilla yleisen asumistuen saajilla. Tuki pienenee muutoksen myötä useimmissa tapauksissa 12,5 prosenttia. Euro-määräisesti vaikutus on sitä suurempi, mitä enemmän ruokakunta saa yleistä asumistukea.

Perusomavastuun korottaminen 50 prosenttiin

Perusomavastuun korottaminen 42 prosentista 50 prosenttiin pienentää tuen tasoa niillä tuensaajilla, joilla tulot ylittävät perusomavastuun rajan. Elokuussa 2023 yleistä

asumistukea maksettiin 370 598 ruokakunnalle. Näistä niitä, joilla perusomavastuu oli nolla, oli 196 664 ja vastaavasti perusomavastuuta oli loppuilla 173 934 ruokakunnalla.

Perusomavastuun kaavassa olevien aikuisen ja lapsen kertoimen muuttaminen

Aikuisen kerrointa pienennetään 15 prosenttia ja lapsen kerrointa kasvatetaan 20 prosenttia. Muutos pienentää yksin asuvien tukea keskimäärin noin 6 euroa kuukaudessa. Vastaavasti muutos kasvattaa kahden lapsen yksinhuoltajan tukea keskimäärin noin 31 euroa kuukaudessa ja kahden huoltajan kaksilapsisen perheen tukea noin 23 euroa kuukaudessa. Kertoimien muuttaminen siis lieventää muiden ehdotettujen muutosten vaikutuksia yleistä asumistukea saaviin ruokakuntiin, joissa on lapsia, ja suurentaa vaikutuksia ruokakuntiin, joissa on pelkkiä aikuisia.

Ansiotulovähennyksen poisto

Ehdotettu 300 euron ansiotulovähennyksen eli yleisen asumistuen ”suojaosan” poisto pienentää tuen tasoa kaikilla tuensaajilla, joilla on työtuloja perusomavastuun alarajan ylittävä määrä. Ansiotulovähennys on tarkoittanut sitä, että työtuloja ei oteta huomioon tuen laskennassa 300 euroon asti. Muutoksen myötä tuki pienenee useimmilla työtuloja saavilla tuensaajilla noin 100 euroa kuukaudessa. Kaikkein pieni- ja suurituloisimmilla tuensaajilla vaikutus on pienempi.

Helsingin yhdistäminen kuntaryhmään 2

Helsingin yhdistäminen kuntaryhmään 2 laskee yleisen asumistuen hyväksyttävät asumismenot Helsingissä muun pääkaupunkiseudun tasolle. Esimerkiksi yksinasuvalla enimmäisasumismenot tippuvat Helsingissä 582 eurosta 563 euroon vuoden 2023 tasossa. Tuen tasossa tämä tarkoittaa yksinasuvalle enimmäisasumismenot ylittävälle noin 15 euron kuukausittaista laskua. Useamman henkilön ruokakunnissa tuki pienenee euro-määräisesti tätä enemmän. Lähes kaikki Helsingissä yleistä asumistukea saavat ylittävät jo nykyiset enimmäisasumismenot, joten muutos vaikuttaa lähes kaikkiin helsinkiläisiin asumistuen saajiin.

Omistusasuntojen asumistuen lakkauttaminen

Omistusasunnoista maksettiin yleistä asumistukea vuoden 2022 lopussa vajaalle 15 000 ruokakunnalle eli 3,9 prosentille kaikista tuensaajaruokakunnista, joskin määrä on ollut melko nopeassa kasvussa todennäköisesti korkotason nousun myötä, ja elokuussa 2023 tukea maksettiin jo 17 000 ruokakunnalle. Kaksi kolmasosa tuista maksettiin osakeasuntoihin ja yksi kolmasosa omakotitaloihin. Keskimäärin tukea maksettiin vuoden 2022 lopussa noin 190 euroa kuukaudessa noin 362 euron asumismenoihin. Elokuussa 2023 keskimääräinen tuki oli kasvanut noin 242 euroon kuukaudessa ja keskimääräiset asumismenot tuensaajilla 513 euroon kuukaudessa. Nykyisellä korkotasolla tuen poisto siis poistaisi noin 17 000 tuensaajalta keskimäärin noin 240 euron tuen kuukaudessa. Mikäli asumismenojen ja tuensaajien määrän nousevat trendit jatkuvat, vaikutus olisi vuonna 2024 todennäköisesti jonkin verran tätä suurempi.

Suurin osa tukea omistusasuntoon saavista on yksin asuvia, mutta myös yksinhuoltajien osuus on varsin korkea, yli neljännes. Yli kahden aikuisen ruokakuntiin tukea maksettiin melko harvoin.

Kesäkuussa 2023 yleistä asumistukea omistusasuntoihin maksettiin yhteensä 16 860 ruokakunnalle. Näistä 2 134 ruokakuntaa asui Helsingissä. Espoossa, Vantaalla ja Kuopiossa asui yhteensä 1 437 ruokakuntaa. Eli pääkaupunkiseudulla tukea saavista omistusasujista asui yhteensä 3 571 ruokakuntaa. Nykyisessä asumistuen 3. kuntaryhmässä (eli mm. Turku, Tampere, Oulu ja muut kaupungit) omistusasunnon tukea maksettiin 7 143 ruokakunnalle. Näin ollen kuntaryhmässä 4 eli maaseudulla, tukea maksettiin 6 146 ruokakunnalle.

Muutosten yhteisvaikutukset tuensaajiin

Eniten muutokset vaikuttavat ansiotulovähennyksen ja perusomavastuun korotuksen myötä työssäkäyviin ruokakuntiin, joista yli kolmasosan arvioidaan tippuvan kokonaan pois yleiseltä asumistuelta. Keskimäärin tuki muuttuisi työssäkäyvällä ruokakunnalla 133 euroa kuukaudessa. Opiskelijaruokakunnista tuelta tippuisi arviolta 6,5 prosenttia ja työttömistä arviolta 8 prosenttia. Vastaavasti yleinen asumistuki pienenesi opiskelijaruokakunnalla keskimäärin 76 ja työttömällä ruokakunnalla 73 euroa kuukaudessa.

Perhetyypeistä muutokset vaikuttaisivat ruokakunnittain tarkasteltuna eniten kahden vanhemman lapsiperheisiin, joista yli 23 prosenttia tippuisi tuelta kokonaan ja tuen muutos olisi keskimäärin 140 euroa kuukaudessa. Myös lapsettomiin pareihin muutokset olisivat samankaltaisia: 25,5 prosenttia tippuisi tuelta kokonaan ja tuki pienenesi keskimäärin 127 euroa kuukaudessa. Yksinasuvilla tuelta tippuisi kokonaan 11 prosenttia, ja tuki pienenesi keskimäärin 70 euroa kuukaudessa. Yksinhuoltajilla vastaavat luvut olisivat 15 prosenttia ja 111 euroa. Luvut ovat ruokakuntakohtaisia, joten yksinasuvilla muutos olisi kuitenkin euromääräisesti suurin henkilöä kohden.

Osa yleisen asumistuen saajista saa kuitenkin myös toimeentulotukea. Mikäli kotitalous saisi toimeentulotukea ilman yleisen asumistuen muutoksiakin, kotitalouden käytettävissä olevat tulot eivät käytännössä muutu, koska yleisen asumistuen pieneminen lisää toimeentulotuen tarvetta, ja siten kotitalouden saamaa toimeentulotukea. Kelan arvion mukaan toimeentulotuen saajien määrä lisääntyy muutoksen myötä noin 15 000 kotitaloudella.

Yhteisvaikutukset muiden sosiaaliturvaa koskevien esitysten kanssa

Tässä esityksessä on kuvattu yleisen asumistuen muutosehdotusten vaikutuksia itsenäisenä kokonaisuutena. Sosiaali- ja terveysministeriössä on yhteistyössä valtiovarainministeriön kanssa valmisteltu erillinen muistio¹, jossa kuvataan ehdotettujen muutosten yhteisvaikutuksia erilaisten kotitalouksien tulonmuodostukseen.

Vaikutukset valtion ja kuntien kustannuksiin

Muutokset vähentäisivät valtion asumistukimenoja yhteensä noin 385 miljoonaa euroa vuodessa. Muutokset kuitenkin lisäisivät toimeentulotukimenoja vuositasona yhteensä

¹ [Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi](#). Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.

arviolta noin 77 miljoonaa euroa, jolloin muutokset säästäisivät julkisia menoja yhteensä arviolta noin 308 miljoonaa euroa vuodessa.

Vaikutukset toteutuisivat vaiheittain, koska yleisen asumistuen määrää tarkistetaan tuen saajilla 12 kuukauden välein tai olosuhteiden muuttuessa. Vaikutusarviot julkiseen talouteen ovat vielä tarkentuneet hallituksen esityksen antamisen jälkeen, ja toisin kuin esityksessä mainitaan, vuonna 2024 mainitusta säästösummasta toteutuisi vajaa kolmasosa ja vuonna 2025 jo valtaosa.

Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2024. Lain 7 ja 9 §, 12 § 6 momentti ja 52 § ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1.9.2024, eli asumistuen lakkauttaminen omistusasuntoihin tulisi voimaan 1.9.2024. Muutokset tulisivat voimaan pääsääntöisesti vaiheittain, eli sitä mukaa, kun kyseinen asumistuki tarkistetaan, joko määräaikaistarkistuksessa tai tuensaajan olosuhteiden muuttuessa. Omistusasuntoihin maksettavat tuet lakkautettaisiin kuitenkin kerralla 1.9.2024.